

Fas 3 och arbetslösheten

- En diskursanalys av fas 3-debatten

Magnus Persson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Aktuell termin t.ex. vt 13

Handledare: Anders Östnäs

Examinator: Carina Tigervall

Abstract

Author: Magnus Persson

Title: Fas 3 and unemployment – a discourse analysis of the fas 3 debate. [Translated title]

Supervisor: Anders Östnäs

Assessor: Carina Tigervall

The aim of this study was to describe and examine the conceptions and assumptions about unemployment which can be seen in the debate of the Swedish labour market program fas 3. In 2007 the relatively new right wing government introduced the new active labour market program. It has been wildly debated and criticized in media, by politicians and by citizens. Therefore I studied the debate through a social constructive theory and discourse analyze. The empirical data was taken from the database retriever research, and consisted of 37 contemporary debate articles and editorials from big city based newspapers in Sweden. Through the use of coding, the empirical data was divided in to six themes, which were used in the analysis to answer the aim of the study. I found two major different ways of portraying unemployment and unemployed people. One was focusing on societies responsibilities to it´s citizens. The other one were more interested in portraying the unemployed as the reason to unemployment. Pro fas 3 debaters, argued that it was a functioning program, considering the circumstances. While the opponents where negative to the consequences, saying that instead of leading to job opportunities, it has been a big failure.

Keywords: unemployment, fas 3, active labour market program, discourse analyze

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2 Bakgrund	3
2.1 Fas 3.....	3
2.2 Arbetslöshet.....	3
2.3 Långtidsarbetslöshet.....	4
3 Tidigare forskning	4
3.1 Arbetslöshet historiskt i Sverige.....	4
3.1.1 Rhen-Meidner-modellen.....	5
3.1.2 Aktiva arbetsmarknadsåtgärder i Sverige på 1980–90-tal	6
3.2 Socialarbetaren, aktiveringspolitik och diskurser	7
3.3 Rapporter om Fas 3	7
3.3.1 Rapporter från LO.....	7
3.3.2 Återrapport från Arbetsförmedlingen.....	8
4 Metod och teori	10
4.1 Urval.....	10
4.2 Kvalitativ metod.....	11
4.2.1 Diskursanalys.....	11
4.2.2 Socialkonstruktivismen.....	12
4.2.3 Diskursteori.....	13
4.2.4 Kritisk diskursanalys.....	13
4.2.5 Kodning.....	13
4.3 Metodens förtjänster och begränsningar.....	14
4.3.1 Metodens tillförlitlighet.....	14
4.4 Etiska överväganden.....	15

5 Analys	15
5.1 Beskrivning av fas 3.....	16
5.1.1 Inledning.....	16
5.1.2 Analys.....	16
5.1.3 Sammanfattning.....	18
5.2 Beskrivning av deltagarna.....	18
5.2.1 Inledning.....	18
5.2.2 Analys.....	19
5.2.3 Sammanfattning.....	21
5.3 Förändring av fas 3.....	21
5.3.1 Inledning.....	21
5.3.2 Analys.....	21
5.3.3 Sammanfattning.....	23
5.4 Arbetsmarknadspolitik.....	23
5.4.1 Inledning.....	23
5.4.2 Analys.....	23
5.4.3 Sammanfattning.....	25
5.5 Arbetslösa och arbetslöshet.....	25
5.5.1 Inledning.....	25
5.5.2 Analys.....	25
5.5.3 Sammanfattning.....	27
5.6 Vem säger vad, hur och varför?.....	28
5.6.1 Inledning.....	28
5.6.2 Analys.....	28
5.6.3 Sammanfattning.....	30
6 Sammanfattning och avslutande diskussion	30
6.1 Sammanfattning.....	30

6.2 Avslutande diskussion.....	31
Litteraturlista.....	33
Empiri.....	36

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Sambandet mellan arbetslöshet och ekonomiska problem för såväl staten som individen är starkt (Palme & Stenberg, 1998:42). Inte nog med att arbetslöshet är en riskfaktor till socialt utanförskap och källa till psykiska problem, den innebär också minskade skatteintäkter till staten då trycket på de sociala trygghetssystemen ökar. Genom åren har olika politiska arbetslöshetsåtgärder genomförts med varierande resultat.

Sett till Sveriges nutidshistoria ligger dagens arbetslöshetsciffror på en extremt hög nivå. Sveriges öppna arbetslöshet låg i februari 2013 på 8,5 procent (Statistiska Centralbyrån, 2013). Procentsatsen kan jämföras med statistik från åttiotalet och bakåt några årtionden under Sveriges glansperiod då full sysselsättning nästintill var ett faktum (Palme & Stenberg, 1998:9).

Enligt professorn i ekonomisk historia Jonas Olofsson vid Malmö högskola och professorn i arbetsmarknadspolitik Eskil Wadensjö vid Stockholms universitet (2005:25–26) finns det två typer av arbetsmarknadspolitik för att motverka arbetslöshet - en aktiv och en passiv. Med passiv arbetsmarknadspolitik menas ekonomiskt stöd till den arbetslöse. Det ekonomiska stödets syfte är att ge den arbetslöse en stabil vardag för att underlätta sökandet efter arbete. Den aktiva arbetsmarknadspolitikens delas in i tre kategorier enligt Olofsson & Wadensjö.

- Första kategorin har som mål att få en effektiv arbetsmarknad, detta görs exempelvis genom arbetsförmedlingen.
- Andra kategorin vill genom utbildning och möjlighet till ökad geografisk rörlighet göra arbetslösa attraktiva på arbetsmarknaden.
- Den tredje varianten syftar till att öka efterfrågan på arbetskraften genom att exempelvis erbjuda offentliga jobb eller ge lönesubventioner till arbetsgivare om de anställer långtidsarbetslösa (ibid:25-26).

Mellan 2006 och 2010 styrdes Sverige av en borgerlig majoritet, där den gick till val med stort fokus på att den hade den bästa sysselsättningspolitiken. Från 2010 till dags dato är det en borgerlig minoritetsregering som styr. Borgarnas flaggskepp jobb- och utvecklingsgarantin kom till stånd 2007. Denna garanti har tre faser vars mål är att få in arbetslösa på

arbetsmarknaden. Fas 1 inriktar sig på att den arbetslöse ska söka arbete tillsammans med en jobbcoach. Fas 2 innebär att utöver det som erbjuds i fas 1 kommer deltagaren att ges arbetsträning och arbetspraktik. Det tredje och sista steget som personer hamnar i efter 450 dagar som arbetslös är fas 3. Deltagaren får då en sysselsättning hos en arbetsgivare(anordnare) där arbetsuppgiften ska vara kvalitetshöjande på arbetsplatsen och ligga utanför de uppgifter ordinarie personal har. Anordnaren får betalt av arbetsförmedlingen och behöver inte ge fas 3-deltagaren någon lön (Förordning (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin). Detta är en omstridd åtgärd som fått utstå mycket kritik ifrån såväl civilsamhället, den politiska oppositionen som delar av media. Bland annat vill socialdemokraternas ekonomiska talesperson Magdalena Andersson avveckla fas 3 om socialdemokraterna tar makten 2014 (Sydsvenskan, 2013-04-25). Riksdagen fattade 9 juni 2011 beslutet att uppmana regeringen att stoppa anvisningar till fas 3 (riksdagen, 2011), något som ännu inte hörtsammats av regeringen. Att debatten är stark kring fas 3 borde innebära att det finns motstridiga åsikter om vad arbetslöshet är och hur den bör bekämpas. Denna kamp förs bland annat i media och störst inflytande har storstadsmedia. Marianne Winther Jorgensen universitetslektor vid institutionen för kultur och medieproduktion, Linköping universitet och Louise Phillips universitetslektor vid Roskilde universitet, institutionen för kommunikation, (2000:143) menar att olika sidor i debatten försöker vinna över allmänhetens stöd genom att ha den bästa diskursen (diskurser, närmare beskrivet i metod och teoriavsnittet) med trovärdigaste effekter, lösningar och seriösast källor. Som socialarbetare är det viktigt att förstå att diskurser påverkar ens arbete och resultat med brukaren i olika grad. Beroende på vilken diskurs socialarbetaren låter sig påverkas av, utformas också det sociala arbetet. Därav är det centralt att analysera vad som skrivs i media för att synliggöra uppfattningar och antaganden kring fas 3 och arbetslösheten. Tilläggas bör att det finns mycket forskat om arbetslöshet men inte mycket om fas 3 vilket gör det extra intressant.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att beskriva och analysera de uppfattningar och antaganden kring arbetslöshet som kan urskiljas i storstadsmediernas debatt om fas 3.

- Hur beskrivs fas 3 som företeelse i de studerade texterna?
- Vilka uppfattningar kring arbetslöshet framkommer i de studerade texterna?

- Vilka egenskaper tillskrivs fas 3-deltagare i de studerade texterna?

2 Bakgrund

Då uppsatsen handlar om fas 3 och arbetslöshet kommer jag i detta avsnitt definiera dessa begrepp samt långtidsarbetslöshet som nämns mycket i debattartiklarna.

2.1 Fas 3

Som tidigare nämnts ingår fas 3 i regeringens *Jobb och utvecklingsgaranti*. Enligt regeringen är ”Syftet med jobb- och utvecklingsgarantin [...] att erbjuda personer som varit arbetslösa under lång tid individuellt utformade insatser för att de så snabbt som möjligt skall få arbete” (Förordning (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin). Fas 3 infaller efter det att den arbetslöse stått utan jobb 450 dagar och genomgått fas 1 och fas 2 i Jobb och utvecklingsgarantin.

De rent konkreta åtgärder som erbjuds den arbetslöse i fas 3 spänner sig från sysselsättning i offentlig/privat sektor samt sysselsättning hos ideella företag och sociala företag. Perioden en arbetslös kan vara i sysselsättning hos en och samma uppdragsgivare som verkar inom fas 3 sträcker sig maximalt över två år. Under fas 3 bör den arbetslöse fortsätta att kontinuerligt söka fast arbete, annars riskerar vederbörande att uteslutas ur systemet (Faktablad arbetsförmedlingen feb 2013a). Omfattningen som den arbetslöse söker arbete återspeglar den ersättning personen får ut av försäkringskassan. Det vill säga om den arbetslöse söker arbete på heltid skall denne få ersättning för heltid. Beroende på den arbetslöses bakgrund får hen som max 65 % av tidigare lön, som mest 680 kr per dag och som minimibelopp 223 kr (ibid).

2.2 Arbetslöshet

Arbetslös är en person som saknar arbete och som aktivt letar anställning. Vidare ska ett möjligt tillträde till arbetsmarknaden kunna ske omgående vid erbjudande av jobb. Personen ska inte heller delta i arbetsmarknadspolitiska program (Arbetsförmedlingen, 2007:18).

2.3 Långtidsarbetslöshet

Långtidsarbetslösa är personer under 25 år med minst 100 dagar av sammanhängande arbetslöshet. Arbetslösa över 25 år ska ha varit det i sex sammanhängande månader för att kallas långtidsarbetslösa (Arbetsförmedlingen, 2007:18).

3 Tidigare forskning

Jobb- och utvecklingsgarantin är det senaste i raden av åtgärder för att sätta det svenska folket i arbete. Då det är en relativt ny åtgärd finns det inte mycket forskning om just detta program men väl om tidigare åtgärder som har likheter med Jobb- och utvecklingsgarantin. Detta kapitel kommer först att ha en historisk inriktning på arbetslöshetens uppkomst och de första åtgärder som togs, vilket fungerar som grund till den övriga forskningen och analysen. Därefter presenteras tidigare forskning som gjorts om aktiv arbetsmarknadspolitik vilket är relevant för arbetet. Slutligen kommer två rapporter som gjorts om fas 3 att presenteras.

3.1 Arbetslöshet historiskt i Sverige

Olofsson och Wadensjö menar att då industrisamhället uppstod i Sverige på 1800-talet sökte sig många människor till industrierna och bort från jordbruket. Dock var det inte alla som fick arbete och därmed var arbetslösheten som vi känner den idag född i Sverige (Olofsson & Wadensjö, 2005:32). Första åtgärden för att få arbetslösa i arbete var att genom fattigvården dela ut ett lågt understöd samt noggrant utreda detta för att avskräcka människor från att söka understödet och istället öka sina ansträngningar i jobsökandet. 1902 grundades de första kommunala arbetsförmedlingarna som syftade till att hjälpa folk till arbete och genom arbetslöshetsförsäkringar motverka fattigdom. Arbetsförmedlingen är en länk mellan arbetsgivare och arbetstagare, som administrerar information om vakanser och arbetssökanden. Även särskilda offentliga arbeten för arbetslösa inrättades runt förra sekelskiftet (ibid:32-37). Men inte heller på den tiden undvek arbetsmarknadspolitiken kritik. De offentliga nödhjälpsjobben vilka gick ut på att i tillfälliga svackor på arbetsmarknaden

erbjuda arbetslösa att utföra arbeten, som inte annars gjordes mot en ersättning som var lägre än arbetsmarknadens lägsta löner. En del debattörer främst inspirerade av brittiska liberaler och fackföreningsrepresentanter menade att arbetena pressade ner allmänna löner och gjorde de arbetslösa passiva. 1919 rekommenderade internationella arbetsorganisationen (ILO) att öka satsningar på utbildning, arbetsförmedling och rörlighetsstöd (ibid:39-42). Nästa ändring i arbetsmarknadspolitiken skedde under 1930-talet då beredskapsarbeten skulle lösa problemet med arbetslösheten. Dessa arbeten karaktäriserades av marknadsmässiga löner och offentliga anställningar som syftade till att skapa en stabil konjunktur genom ökad efterfråga i ekonomin (Olofsson & Wadensjö, 2009:35).

3.1.1 Rehn-Meidner-modellen

En central modell för svensk arbetsmarknadspolitik är Rehn-Meidner-modellen. Vid början av 50-talet lanserades det som kom att kallas för Rehn-Meidner-modellen efter dess grundare Rudolf Meidner och Gösta Rehn, båda arbetade för LO och dess utredningsavdelning. Målet var att skapa full sysselsättning och låg inflation. De tre huvudpunkterna var lika lön för lika arbete, en återhållsam ekonomisk politik och en aktiv arbetsmarknadspolitik. De som var utan jobb skulle med den aktiva arbetsmarknadspolitiken och genom ökad rörlighet ta sig till områden där arbeten fanns. I mitten av 50-talet började regeringen använda sig av modellen (Olofsson & Wadensjö, 2009:42–44). Men inte heller denna gång klarade sig arbetsmarknadspolitiken ifrån att bli kritiserad. Dock var kritiken av ett annat slag, politiken var allt för effektiv. Arbetslösa fick nya jobb men bara om de gick med på att utbilda sig och flytta vilket inte uppskattades av främst LO då de ansåg att äldre inte skulle behöva det. Även centerpartiet kritiserade den rådande politiken och benämnde den ”flyttlass politiken” (ibid:47). Vidare höjdes röster för en ökad anställningstrygghet främst från LO, vilket medförde förändringar i modellen under 1970-talet. Rörlighetspolitiken dämpades och stöd gavs till industrier och regioner för att arbetskraften inte skulle behöva flytta runt, även ersättningstiden för äldre som hade arbetslöshetsförsäkring förlängdes. Möjligheten att gå i förtidspension ökade också och slutligen tillkom även LAS, främjandelagen och MBL som gjorde det svårare för arbetsgivare att sparka arbetstagare (ibid:47-48). I början av 1990-talet var det ånyo dags att kritisera modellen. Omlokaliseringarna av arbetskraften hade inte samma effekt som tidigare. Detta ledde till en osäkerhet och politikerna gick emot modellen och började satsa på arbetsmarknadsutbildning som senare visade sig inte ge önskvärt resultat (ibid:55). Svaret på detta var att gå tillbaka till de traditionella åtgärderna i modellen. Men samtidigt ökade kostnaderna för samhället och politikerna fick än en gång ändra sig och

minska ersättningarna till deltagarna i arbetsmarknadsåtgärderna (ibid:54-57). Vidare var den arbetslöse nu tvungen att under sökandet underkasta sig alla de åtgärder som erbjöds för att inte råka ut för sanktioner samtidigt som ersättningarna minskade. Från att ha ansetts vara ett samhällsproblem har fokus nu flyttats till ett individproblem påstår Agneta Hedblom (2004:17) doktor på socialhögskolan, Lunds universitet.

3.1.2 Aktiva arbetsmarknadsåtgärder i Sverige på 1980–90-tal

Anders Giertz, lektor vid institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitet (2004:172) menar på att forskning visar olika resultat rörande effekterna av aktiv arbetsmarknadspolitik. På 1980-talet gav de olika åtgärdsprogrammen för arbetslösa god effekt, detta troligtvis på grund av en stor efterfrågan på arbetskraft. Universitetsadjunkten Madelene Nordlund vid sociologiska institutionen, Umeå universitet (2011) studerar i sin vetenskapliga artikel ”Who are the lucky ones? Heterogeneity in active labour market policy outcomes” effekterna av aktiv arbetsmarknadspolitik på 1990-talet under lågkonjunktur och högkonjunktur. Hon delar upp åtgärderna i två delar. En som fokuserar på utbildning vilket syftar till att skapa en mer attraktiv jobbsökande och en som fokuserar på ”stödanställning” vilket ger den jobbsökande ett större nätverk och ökad motivation till att komma i arbete. Nordlund (2011:150–151) visar att det skiljer sig vad som är mest effektivt beroende på vilken åldersgrupp deltagaren befinner sig i. Medan yngre vinner mest på att få utbildning och träning, ökar chansen för äldre att få jobb om de har en ”stödanställning”. En orsak till detta är att yngre ökar sin konkurrenskraft med ökad utbildning gentemot ungdomar som saknar utbildning. Äldre däremot har ofta redan erfarenhet och kunskap och behöver därmed främst upprätthålla sin nivå och skapa nya kontaktnät. Vidare visar studien att de arbetslösa som har hög utbildning även uppvisar mest positivt resultat efter att genomgått utbildning och träning, medan arbetslösa som har låg utbildning får ut mindre av utbildning i programmet. Nordlund (2011:152) drar slutsatsen att aktiv arbetsmarknadspolitik likt den på 90-talet ger positiva resultat för de flesta deltagarna men att den är särskilt viktig för yngre och de över 50 år. Giertz (2004:173) är dock inte lika odelat positiv till de arbetsmarknadsåtgärder som gjordes under 90-talets arbetslöshetskris. De program som fungerat på 80-talet behövdes byggas ut och då sjönk kvalitén på stödet samtidigt som konkurrensen om jobben var hög. Forskningen på området var svår att genomföra då de arbetslösa ofta hade genomgått olika åtgärder vilket gjorde det svårt att dra några slutsatser (ibid:173). Detta till trots menar Calmfors enligt Giertz (2004:173) att programmen inte var tillräckligt effektiva i målet att bekämpa arbetslösheten. Giertz menar alltså i likhet med Olofsson och Wadensjö att

arbetsmarknadspolitiken inte var lyckad under den första delen av 90-talet medan Nordlund målar upp en något mer positiv bild.

3.2 Socialarbetaren, aktiveringspolitik och diskurser

De handläggare som jobbar med aktiveringspolitik fattar ofta sina beslut utefter organisationsstrukturen, denna struktur kan delas in i två grupper (Hedblom, 2004:31) Maskinbyråkrati som karaktäriseras av hierarki, centralisering, formalisering av anställdas handlande och arbetsprocesser som blivit standardiserade. Den andra gruppen, professionell byråkrati utmärks av en platt organisation, decentralisering och standardiserad fackkunskap (ibid:31). För brukaren och för arbetsmarknaden påverkar det vilken typ av organisationsstruktur som är rådande. Inom organisationerna råder det en indirekt diskursiv kontroll av arbetet. Hedblom (2004:32) urskiljer tre diskurser inom dessa organisationer, en byråkratisk diskurs, en professionell diskurs och en som skapas av de föreställningar som finns av den ”andre”. Om en stereotyp diskurs råder, utgår arbetet från allmänrådande uppfattningar om brukaren. Beslut om stöd kan te sig olika beroende på om personen exempelvis tillhör en minoritetsgrupp eller är kvinna. Man arbetar utifrån ”vi” och ”dom” tänk, maktrelationen är central och socialarbetaren tvingar sin verklighet och syn på den ”andre”. En professionell diskurs bygger däremot på socialarbetarens utbildning och kunskaper. Kontrollen av arbetet görs av kollegor för att se till att arbetet håller hög nivå, socialarbetaren strävar efter att öka kunskapen på arbetsområdet. Byråkratiska diskursen vill åstadkomma ett effektivare arbete genom att dela in brukarna i olika administrativa grupper (Ibid:32-33). Det går att utläsa att hjälpen och stödet som ges till brukaren påverkas starkt av dessa diskurser och vilken typ av byråkratisk struktur organisationen har, vilket orsakar konsekvenser såväl för brukare som för arbetsmarknaden i stort.

3.3 Rapporter om fas 3

Som klargjorts tidigare saknas det regelrätt forskning om fas 3, dock har det gjorts rapporter, både från arbetsförmedlingen och från LO. Nedan beskrivs de resultat som framkommit i dessa rapporter.

3.3.1 Rapport från LO

Alica Selmanovic har för LO:s räkning producerat en granskande rapport av fas 3. Selmanovic (2011:8) påstår att deltagarnantalet i fas 3 under hösten 2013 kommer vara

34 700. Samtliga deltagare har en arbetslöshetshistorik som sträcker sig långt bakåt i tiden, utöver det är det en blandad grupp. Flertalet har även sociala problem såsom ringa språkkunskaper, svagt självförtroende och dålig hälsa. De två samhällsgrupper som främst hamnar i fas 3 är personer över 50 år och personer med funktionsnedsättningar. 32 procent har grundskolekompetens, 46 procent har utbildning till och med gymnasiet, resterande 22 procent har eftergymnasial utbildning (Ibid:9).

Stora anordningsområden såsom vaktmästeri, administration och second handförsäljning innebär liten möjlighet till anställning, samtidigt som de riskerar att konkurrera ut grupper som sysselsätts genom lönebidrag (ibid:11). Selmanovic (2011:12) hänvisar till arbetsförmedlingen när hon skriver att 25 procent av deltagarna inte ägnat tid till arbetssökande den senaste veckan. Detta kan bero på att de har mindre tid än i de tidigare faserna avsatt för att söka arbete. En annan tänkbar anledning är att långtidsarbetslösa är svårare att matcha mot jobb jämfört med andra arbetssökande (ibid:12).

15 procent eller 5500 av 36900 deltagare totalt har lämnat fas 3 mellan mars 2009 och juni 2011 då de har fått utbildning eller arbete (Ibid:14). Av de som lämnar programmet återvänder cirka 20 procent inom sex månader. Att dessa 15 procenten lämnar tack vare fas 3 och inte av annan anledning är dock omöjligt att påstå, då det är svårt att ha en jämförelsegrupp när alla arbetslösa i princip hamnar i fas 3 om tillräckligt lång tid har gått (Ibid:17).

Slutsatser Selmanovic drar är att aktiviteterna inte är utvecklande samt att risken finns att anordnare utnyttjar deltagarna till uppgifter ordinarie personal har i sin arbetsbeskrivning. Själva uppbyggnaden av fas 3 samt brist på kontroll har möjliggjort för oseriösa företag att ha oavlönad personal (Ibid:18). Vidare pekar hon på forskning som visar att arbetsmarknadsprogram som liknar riktiga anställningar ger bäst resultat. Att majoriteten av fas 3-deltagarna anser deras arbetsuppgifter som meningsfulla kan bero på vad man jämför med. Dock erkänns den positiva effekten av att en arbetslös får känna sig betydelsefull på arbetsplatsen (ibid:17).

3.3.2 Återrapport från Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen (2013b:61) beskriver i sin återrapportering till regeringen att under 2012 har fler personer i fas 3 fått arbete och utbildning än föregående år trots det sämre konjunkturläget. Detta anses främst vara tack vare ett aktivt arbete med deltagarna, fler möten

och högre handläggartäthet. Nu anpassas insatser utifrån deltagaren och möjligheten till arbete ökas därmed. Arbetsförmedlingen erkänner att den fortsatta ökningen av deltagare leder till nya utmaningar. Även svårigheterna med deltagare som har funktionsnedsättning och begränsad språklig kunskap i svenska ökar vilket innebär större krav på arbetsförmedlingens arbete (ibid:62).

Tidigare har kritik riktats mot arbetsförmedlingens handläggartäthet. Men siffror visar att i oktober 2011 hade i snitt en handläggare 125 personer i fas 3 medan ett år senare var siffran nere på 83 personer per handläggare (Arbetsförmedlingen, 2013b:43). Vidare har ökade kontakter för att stimulera deltagarna gjorts. Både för att kontrollera att den arbetssökande uppfyller de krav som ställs men även för att minska allt för långa beslut som leder till en inlåsnings effekt. Antal besök hos handläggaren har ökat från 0,2 december 2011 till 0,5 besök december 2012 (ibid:43). 2012 befinner sig 45 procent av deltagarna hos stiftelser och ideella föreningar, 39 procent har en privat arbetsgivare som anordnare och 13 procent anordnas av kommunerna (ibid:47). Målet med fas 3 är som tidigare beskrivits att få ut den arbetslöse i arbete. Tidigare har frågetecken lyfts angående att deltagarna inte hinner söka arbete om de är heltidssysselsatta. Därmed kan de gå miste om viktiga jobb. Arbetsförmedlingens (2013b, s.56) statistik visar att det sker en nedgång i sökta jobb per månad jämfört med fas 1 och 2, från att ha sökt 11 jobb i månaden är siffran istället 7 jobbsökningar per månad.

Arbetsförmedlingen har låtit deltagarna svara på frågor om deras upplevelser av fas 3 2012. 75 procent förklarar sig nöjda med den anordnade platsen. Delvis nöjda är ytterligare 12 procent. Deltagarna som var missnöjda var det främst på grund av den ringa ekonomiska ersättningen alternativt att sysselsättningen inte var utvecklande (ibid:58). Vidare anser 68 procent att uppgifterna de utför är ganska eller mycket bra medan 11 procent menar att uppgifterna är mycket eller ganska dåliga. Fas 3-deltagarna ska som tidigare nämnts utföra uppgifter som är utöver ordinarie arbetsuppgifter på anordnarens arbetsplats. Delvis för att inte konkurrera ut ordinarie personal. Vilka tror då deltagarna skulle utföra deras uppgifter om de inte var anställda? 43 procent menar att ordinarie personal hade fått utföra uppgifterna medan 54 procent ansåg att någon annan obetald arbetskraft skulle utföra det, slutligen trodde 3 procent att arbetsplatsen hade behövt nyanställa (ibid:60).

4 Metod och Teori

För att på bästa sätt besvara uppsatsens frågeställningar och syfte kommer diskursanalys användas som metod och teori tillsammans med socialkonstruktivism. Inom diskursanalys är metod och teori tätt sammankopplade (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:10) vilket medför att detta avsnitt kommer avhandla metod och teori tillsammans istället för var för sig.

4.1 Urval

Syftet i uppsatsen har fokus på fas 3-debatten och arbetslöshet som diskurs. Målet är således inte att komma fram till om fas 3 är en bra åtgärd eller inte. Empirin som används är från 2012-01-01 fram till och med 2013-04-26, detta för att fånga in den aktuella debatten men även för att inte få ett för stort tidsspann på empirin.

Texterna som behandlas är hämtade från databasen retriver research, sökinställningen var inställda på storstadspress, detta för att undvika allt för lokal argumentation. Sökordet som användes var ”Fas 3”. Detta resulterade i 37 användbara debattartiklar och texter från ledarsidorna. Artiklarna är fördelade på tidningarna nedan:

- Göteborgs-Posten(liberal) fem debattartiklar och tre ledare.
- Svenska dagbladet/sydsvenskan(obunden moderat) sex debattartiklar och en ledare.
- Dagens nyheter(oberoende liberal) fem debattartiklar.
- Metro(obunden) en debattartikel.
- City Malmö(obunden) en debattartikel.
- Expressen/Göteborgstidning/ kvällsposten(obunden liberal) fem debattartiklar och en ledare.
- Aftonbladet(obunden socialdemokratisk) sex debattartiklar och tre ledare.

Av dessa 37 texter är nio mer eller mindre positiva. 28 artiklar är följaktligen negativa. Detta medför en stor övervikt för de som anser fas 3 vara ett misslyckande. Jag menar dock att detta just är en spegling av debatten och att författarna därmed inte behöver vara 50 % negativa och 50 % positiva till fas 3.

För att öka kunskapen om arbetsmarknadspolitik har tidigare forskning sökts på databaserna SocINDEX, SwePub och Uppsök. Sökord som användes för tidigare forskning och som ligger

till grund för uppsatsen är arbetslöshet, arbetsmarknadspolitik, active labour policy, unemployment. Utöver sökningar på internet har campus Helsingborgs bibliotek och Helsingborgs stadsbibliotek besökts där jag med hjälp av bibliotekarier hittat avhandlingar och böcker om arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik.

4.2 Kvalitativ metod

Empiriskt kvalitativ forskning har som mål att förstå människors handlande, varför de gör som de gör och på vilket sätt de gör det (Aspers, 2007:40). Detta låter sig göras genom intervjuer, observationer men även som i denna uppsats genom analys av texter skapade av individer och organisationer.

Forskning vill studera det människan uppfattar och tolkar i verkligheten (Backman, 1998:47) till skillnad från kvantitativ forskning som mäter och kvantifierar genom statistik och matematik (ibid:31). Resultatet av den kvalitativa forskningen är att kunna ge förklaringar genom en förståelse (Aspers, 2007:33). Förståelsen i sig fungerar på så sätt att den genom diskurser ökar medvetandet av helheten (ibid:37).

4.2.1 Diskursanalys

Begreppet diskurs kan användas på olika sätt, dock syftar den inte på texten i sig utan snarare på själva produktionen av texten (Ahrne & Svensson, 2011:138). Språket producerar verkligheten (Bryman, 2007:474) och en text påverkar människors syn på samhället (Ahrne & Svensson, 2011:131), även tystnad eller undvikande av teman säger något i en diskursanalys (Bryman, 2007:476). Diskursanalysens elementära mål är att visa på hur världen framställs samt de sociala konsekvenser detta medför (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:138). Man kan säga att genom språket får vi en bild av verkligheten, vilken inte endast speglar densamma utan även bidrar till att skapa verkligheten. Den fysiska världen får betydelse via diskursen (Ibid:15). Genom diskurserna påvisas olika åtgärder för att hantera situationen, vilket i sin tur leder till sociala konsekvenser. En förändrad diskurs innebär därmed också en förändring i det sociala (Ibid:16).

Diskursanalys utgår från att alla texter i grunden bygger på en förförståelse vilken gör texten begriplig. Det medför att det bakom denna förförståelse döljer sig underförstådda meningar (Ahrne & Svensson, 2011:138). Att analysera vad som är underförstått i empirin som denna studie använder sig av är relevant för att besvara studiens frågeställningar.

Enligt Winther Jorgensen och Phillips finns det tre olika inriktningar inom diskursanalysen, diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi. De olika inriktningarna delar samma mål, nämligen att ägna sig åt kritisk forskning, genom att granska maktrelationerna i samhället, ifrågasätta normer och visa på sociala förändringsmöjligheter (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:8). Det finns flera sätt att se verkligheten utifrån och varje text väljer sin väg (Bryman, 2007:475). Winther Jorgensen & Phillips (2000:10) menar att det är bra att låta sig inspireras av de olika diskursanalyserna vilket kan leda till en bredare förståelse. Jag har valt att använda mig av element från diskursteori och kritisk diskursanalys. Anledningen till att jag inte inriktar mig på diskurspsykologi är att den fokuserar på jaget och mentala processer (ibid:98). Mitt syfte med uppsatsen koncentrerar sig på debatten i stort. Nedan kommer jag förklara vidare vad diskursteori och kritisk diskursanalys innebär. Socialkonstruktivism fungerar som en grund för diskursanalys (ibid:11), därför kommer även socialkonstruktivismen att presenteras nedan.

4.2.2 Socialkonstruktivismen

Socialkonstruktivism innebär insikten att självklar kunskap inte är självklar. Den verklighet var och en av oss uppfattar och den kunskap vi bär på är en produkt av hur vi har kategoriserat världen. Vår kunskap formas av kultur och historia, vilket ger oss alla olika verkligheter utifrån de upplevelser vi är med om. Kunskap är föränderlig över tid. Diskurser är alltså en del i det som formar oss och vår verklighet utifrån socialkonstruktivismen. Det sätt vi ser på världen sker i sociala processer som ger underlag till allmänna sanningar och om vad som är sant och falskt. När en specifik världsbild formats vet vi också på vilket sätt vi ska handla (Winther Jorgensen, Phillips:11-12). Allt anses dock inte vara konstruerat, exempelvis erkänns skillnaden mellan man och kvinna inom socialkonstruktivismen men däremot är de egenskaper som tillskrivs kvinnligheten och manligheten konstruerade (Ibid:151). Tillsammans med diskursanalysen kan socialkonstruktivismen försöka analysera vad innebörden blir för exempelvis män i ett specifikt sammanhang just på grund av det som tillskrivs rollen som man. Det som anses vara en självklarhet blir då istället något att ta ställning till (Ibid:151). Kopplat till diskursanalys skapar diskursen i sig en bild av flertalet möjliga och därmed bildas en syn av många möjliga av verkligheten (Bryman, 2011:475).

4.2.3 Diskursteori

Diskursteori vill förstå det sociala som diskursiva konstruktioner och alla sociala företeelser kan analyseras med de diskursanalytiska verktygen (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:31). Man letar efter dolda syften i texter genom att se hur diskursen presenteras (Bryman, 2007:476). Inom denna teori menas det att sociala företeelser aldrig slutar förändras, det råder ständigt en strid om hur verkligheten ska definieras vilket leder till sociala konsekvenser. En ingående studie av texter avslöjar vilka motsättningar och outvecklade teorier som finns (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:31). Två viktiga begrepp som används i uppsatsen är antagonism och hegemoni. Det råder ständigt konflikter mellan diskurser på samma områden och denna konflikt benämns inom diskursteorin för antagonism. Hegemoni uppstår när en diskurs är överlägsen de andra diskurserna på området och dominerar där det tidigare funnits antagonism (Ibid:54).

4.2.4 Kritisk diskursanalys

Kritiska diskursanalytiker analyserar den sociala och kulturella utvecklingen genom att teoretiskt problematisera samt empiriskt undersöka diskursers praktik (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:66). Den sociala världen anses konstituerad och konstitueras av diskurser, detta medför också att ojämlika maktförhållanden skapas, uppehålls och detta på ideologiska grunder. Målet med en kritisk diskursanalys är att bidra till ett mer jämlikt maktförhållande i kommunikationsprocessen såväl som samhället i stort (Ibid:67-69), genom att granska språkets påverkan på sociala skillnader och makt i samhället (Bryman, 2011:474).

4.2.5 Kodning

Jag kommer använda mig av kodning i bearbetningen av empirin.

Vid arbete med empiriskt material som är varierande och av betydande storlek krävs det tekniker för att se teman i empirin (Aspers, 2007:159). Tekniken som jag använder i denna uppsats är kodning. Kodningen ska forskaren arbeta strukturerat med vilket ger kodaren en möjlighet att se teman i de olika texterna som annars är lätta att missa särskilt om man endast läser texterna rakt upp och ner (Ibid:160). En kod kan exempelvis vara ”arbetslöshet”. Då stryks alla de meningar som skriver något om arbetslöshet under. Därefter försöker forskaren se samband och vad som skrivs om arbetslöshet i de olika texterna men som inte är lika uppenbart vid endast genomläsning.

4.3 Metodens förtjänster och begränsningar

En begränsning att ha i åtanke vid diskursanalys är att en text inte kan tala till forskaren, vilket leder till att det kan uppstå problem med att utläsa ironi, meningar som anses outtalade och så vidare (Aspers, 2007:108). Samtidigt så går det inte att få en reaktion på en text, vilket innebär att påverkans-effekten mellan forskare och empiri är minimal till skillnad från ett personligt möte (Bryman, 2011:489).

En diskursanalys ger möjlighet att se till det icke mätbara, idéer och strömningar vilket är precis det som syftet och frågeställningarna handlar om. Diskursanalytikern har insikten att den omöjligt kan distansera sig från diskurserna och förhålla sig helt objektiv, till skillnad från andra forskningsmetoder som menar sig kunna stå för det objektiva. Inte heller går det att få fram sanningen då den anses vara en diskursiv konstruktion (Ibid:54,56). Forskaren uppnår alltså inte en särskild redogörelse av den studerade verkligheten (Bryman, 2011:474). Detta medför att uppsatsen kan anses ha en begränsning i vad som är möjligt att presentera som resultat. Men ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ges diskursanalytisk forskning nya infallsvinklar på samhällsförhållanden (Winther Jorgensen & Phillips:154). Med andra ord leder diskursanalytisk forskning likt denna uppsats till ökad kunskap istället för den absoluta sanningen som andra metoder utger sig för att få fram.

Vad gäller användandet av kodning finns det personer (Bryman, 2011:526) som menar att textens sammanhang kan riskeras att gå förlorad. Därmed är det viktigt att alltid ha detta i åtanke och aktivt arbeta för att inte missa kontexten i texten.

4.3.1 Metodens tillförlitlighet

Att använda sig av begreppen validitet och reliabilitet är på inget sätt en självklarhet för forskare inom den kvalitativa forskningsvärlden (Bryman, 2011:351). Validitet handlar om studien identifierar det som är meningen att bli mät och reliabilitet innebär hur bra kvalitén på det som mäts är (Aspers, 2007:232-233). En del kritiker menar att mätning inte tillför något för kvalitativa undersökningar (Bryman, 2011:351). För att påvisa metodens tillförlitlighet finns andra vägar att gå. Jag kommer med denna ha som mål att ha en stor pålitlighet. Med pålitlighet menas att det finns en komplett beskrivning av alla steg i forskningsprocessen samt en tillgänglighet till densamma (Bryman, 2011:355). Detta kommer ge läsaren möjlighet att själv värdera trovärdigheten i studien. Vidare kommer de analytiska påståendena som görs

bilda ett sammanhang och passar dessa inte in, blir det enkelt för läsaren att kritisera och ifrågasätta uppsatsen (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:123).

Ett annat sätt att skapa trovärdighet och som även påverkar studiens relevans är möjligheten att generalisera, det vill säga att kunna överföra resultat på en annan miljö eller verksamheter. En brist på generaliserbarhet kan kritiker anklaga kvalitativ forskning för och det går knappast att använda sig av de tekniker kvantitativ forskning har i form av stickprov och annat (Ahrne & Svensson, 2011:28-29). Däremot så kan resultaten möjligtvis överföras till andra områden och på så vis vara generaliserbart (Ibid:29). Genom att analysera diskurser inom studiens område skapas möjligheter att överföra resultaten på snarlika politiska områden.

4.4 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet har kommit fram till fyra huvudkrav då forskning bedrivs samt det övergripande Individsskyddskravet (vetenskapsrådet, 2009:5-6). Då uppsatsens empiri består av offentliga handlingar finns texterna redan fria att tillgå för allmänheten, vidare kommer fokus ligga på analys av diskurser i texterna snarare än individnivå. Därmed kommer inte någon individ att skadas av denna uppsats. Samtidigt har jag i åtanke att dessa offentliga dokument och debattartiklar inte skapats för att bli forskade på. Men i och med att grupper och organisationer väljer att publicera texter offentligt så öppnar de också upp för att dessa kan bli analyserade.

Risken att denna studie påverkas av ekonomiska intressenters vilja eller att det som Aspers (2007:112) beskriver som tacksamhetsskuld uppstår är minimal då det varken kommer förekomma några personliga kontakter på fältet och inte heller några ekonomiska intressekonflikter är inblandade.

5 Analys

Efter att ha samlat in empirin som beskrivits i urvalsavsnittet har jag läst empirin ingående för att ta fram teman. Texterna delades därefter in i kategorier. En del teman har förkastats under resans gång medan andra tillkommit vilket är en naturlig del av processen (Jorgensen & Phillips, 2000:122). Vidare har kodningen genomförts genom att söka efter krispunkter vilka visar på konflikter i olika diskurser (Ibid:122). Just konflikter är intressant för den diskursiva kampen. Den studerade empirin har lett till följande teman.

- Beskrivning av fas 3
- Beskrivning av deltagarna i fas 3
- Arbetslösa och arbetslöshet
- Förändringar av fas 3
- Arbetsmarknadspolitik
- Vem säger vad, hur och varför.

Därefter har jag i enlighet med Bryman (2001:525) sökt efter teoretiska idéer men även kopplingar mellan olika teman.

Analysen nedan är indelade i sex kapitel som alla följer ett tema. Empirin kommer att tydliggöras genom olika citat av texterna för att förklara de analytiska poänger som framkommer. Materialet analyseras utifrån diskursanalysen och socialkonstruktivismen. För att beskriva och analysera uppfattningar om arbetslöshet, hur deltagarna och fas 3 beskrivs och därigenom relatera till arbetslöshet i stort. I varje avsnitt studeras och analyseras de vanligast förekommande åsikterna.

5.1 Beskrivning av fas 3

5.1.1 Inledning

I detta kapitel har jag främst den första frågeställningen som utgångspunkt. Viktiga aspekter som används vid beskrivandet av fas 3 redovisas och reflekteras kring. Individerna kontra samhället, men även varför fas 3 kopplas samman med tvång och misslyckande.

5.1.2 Analys

I den undersökta empirin går det att urskilja två riktningar. Nio texter beskriver fas 3 som ett bra program med tanke på rådande omständigheter, alternativt fungerande i brist på annat. Medan övriga 28 texter ger en negativ beskrivning av åtgärden.

I genomsnitt har deltagarna i Fas 3 varit arbetslösa i åtta år, 20 procent i mer än tio år. Fyra av tio är 55 år eller äldre. Lika många har något arbetshandikapp. Att 15 procent av deltagarna i Fas 3 ändå går vidare till jobb eller utbildning är inget dåligt resultat, givet förutsättningarna. (Göteborgs-Posten, 2012-09-28).

Denna diskurs använder ordet ”ändå” vilket har innebörden att det trots allt inte är något dåligt resultat och detta på grund av förutsättningarna som råder. Artikelförfattaren visar här

att det finns ett samband mellan resultatet av åtgärden och de personer som deltar i fas 3. Fokus ligger på att de arbetslösa ofta varit det i över åtta år. Även att många har arbetshandikapp samt att åtskilliga deltagare är äldre är förutsättningar som gör att resultatet av åtgärden inte ska underkännas. De artiklar som driver linjen att fas 3 inte visar dåliga resultat, lyfter fram individens tillkortakommande som argument för detta. Både arbetsförmedlingens rapport (Arbetsförmedlingen, 2013b:62) och Selmanovic (2011:9) styrker påståendet att många långtidsarbetslösa har arbetsnedsättning, är äldre eller har språksvårigheter. Genom upprätthållandet av en diskurs med fokus på att det är individens ansvar berättigas också den makt samhället har över arbetslösa och åtgärderna (Bryman, 2011:474). Hedblom (2004:16) menar att denna syn att fokusera på individen går emot svensk arbetsmarknadspolitik historiskt, där snarare strukturer anses påverka möjligheten för medborgarna att få arbete. Sverige har präglats av ett stort samhällsansvar för att få folk i arbete. Dock har synen förändrats och individen har nu högre krav på sig och lägre ersättning för att bli motiverade till arbete (Ibid:17). Diskursen följer följaktligen dagens arbetsmarknadspolitik i stort genom att fokusera på individen snarare än samhället. Men som alla diskurser kan inte heller denna etableras utan att vara oemotsagd (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:54).

Den stora majoriteten av texterna beskriver fas 3 i mer negativa ordalag. Genom ordet ”misslyckande” förstärks diskursen. Ordet används kontinuerligt i debatten tillsammans med termer som ytterligare cementerar ordet. Exempel på detta är ”största misslyckande”, ”stort misslyckande”, ”ett kapitalt misslyckande” och ”episkt misslyckande”. Texterna väljer att tillskriva ansvaret för åtgärdens resultat på regeringen. Vilket innebär att om diskursen blir rådande inom arbetsmarknadspolitiken, skapas bilden av en misslyckad regering. Vidare utmålas fas 3 som ”ett elände”, ”en mjölkkö”, ”en fars” och som en ”fullständigt vanvettig idé”. Det går att utläsa att debattörerna ser fas 3 som en dålig idé från allra första början och som inte genererat positiva resultat. Skulden läggs som tidigare nämnts på regeringens arbetsmarknadspolitik.

Således råder ingen hegemonisk diskurs utan kampen om vem som har tolkningsföreträde är aktiv. Det går här att utläsa två antagonistiska diskurser som förklarar orsaker till varför den studerade arbetsmarknadsåtgärden inte uppnår bättre resultat. Den ena diskursen vill få det till att regeringens politik och därmed i förlängningen samhällets åtgärd är ett misslyckande och förespråkar istället det Hedblom (2004:16) menar är klassisk nordisk arbetsmarknadspolitik.

En bild av ett samhälle som inte tar ansvar målas upp. Medan den andra diskursen fokuserat på individens eget ansvar att ordna arbete likt utvecklingen i dagens Sverige (Ibid:17).

Vidare målas en bild upp i debatten av ”tvångsarbete”, ”disciplinering”, ”tvingande gratisarbete”, ”förvaring av människor”, ”meningslösa och förnedrande uppgifter”. Denna beskrivning står i princip helt oemotsagd i text. Dock behöver detta inte innebära att det inte finns något motstånd ty även tystnad kring vissa områden i en diskurs fyller en funktion och säger något om diskursen (Bryman, 2007:476). Det kan vara på det viset att de artiklar som inte håller med om denna beskrivning väljer att inte beröra argumenten för att inte legitimera dem eller anser det vara mer viktigt att lägga vikt på andra områden.

Tvång, disciplinering och förnedring är ord som väcker känslor hos allmänheten. Retoriskt är det ett medvetet val för att övertyga om sin egen version av verkligheten (Ibid:476). Samtidigt som diskurserna utger sig för att beskriva verkligheten konstituerar diskursen den sociala världen (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:67–68). Medan den ena diskursen lägger stort fokus på att utmåla fas 3 som en hård verklighet för deltagarna väljer den andra att titta och fokusera på andra delar.

5.1.3 Sammanfattning

I detta avsnitt menar jag mig visat att två diskurser kan anses vara rådande när det gäller att beskriva fas 3. Den ena fokuserar på resultatet som de anser vara godkänt. Detta på grund av att många av deltagarna i åtgärden är problematiska att anställa av en eller annan anledning. Vidare går synsättet i linje med rådande utveckling på arbetsmarknadspolitiken i Sverige. De som anser att det är en negativ åtgärd väljer att se resultatet som dåligt. Utöver den aspekten, ges också en bild av en misslyckad och tvångsmässig åtgärd, där människor tar skada.

5.2 Beskrivning av deltagarna

5.2.1 Inledning

Att deltagarna tillskrivs olika egenskaper beroende på vem som ligger bakom artikel är en av de reflektioner detta kapitel tar upp. I huvudsak är det tre bilder av arbetslösa/ fas 3-deltagare som visar sig vara rådande. Vidare beskrivs även den inverkan en diskurs kan ha på socialarbetaren vilket i sin tur påverkar arbetet med den arbetslöse.

5.2.2 Analys

De fåtal debattartiklar som är skrivna av fas 3-deltagare och arbetslösa ger en bild av människor som vill hjälpa till och inte leva på samhället. Att vara en person som ”gör rätt” för sig precis som alla andra är centralt i dessa texter.

Jag får inte ta studielån, för det får inte vi fylla 54 år. Jag blir utförsäkrad om jag väljer att, utan ersättning, gå på högskolan. Däremot kan jag gå och ingenting göra (Fas 3) och få av andras skattemedel fram till pensionen för det ingår i arbetslinjen. (Göteborgs-Posten, 2013-02-18).

Samtidigt beskriver fas 3-förespråkarna denna grupp som svåranställd då många är ”äldre”, ”arbetshandikappade” och ”långt ifrån arbetsmarknaden”.

Orsaken är att de flesta arbetsplatser är så slimmade att de inte klarar medarbetare som kan bli grus i maskineriet. (Göteborgs-Posten, 2012-09-28).

Den äldre mannen som skriver om sin önskan att läsa på högskola för att därigenom öka sina chanser på arbetsmarknaden passar in på beskrivningen som ges av fas 3-förespråkarna. Han är långtidsarbetslös, har ett arbetshandikapp och är 56 år. Vilket enligt förespråkarna ger honom små chanser att få ett arbete. Nordlund (2011:151–152) visar i sin vetenskapliga artikel att äldre har större chans till arbete om de ges en stödanställning istället för utbildning. Därför kanske en stödanställning hade gynnat samhället och personen i fråga mest. 56 åringen menar själv att han fortfarande har 10 år framför sig att bidra till samhället med. Han utmålar sig knappast som en person som orsakar ”grus i maskineriet”.

De som vill se en avveckling av fas 3 berättar om ”stackars människor”, om de som ”missgynnas förfärligt”, ”förnedring”, ”utnyttjande”, ”drabbade människor”, ”ekonomiska mjölkkor”, ”tvångsarbete”, ”ersättningslösa”, ”förvaring” och ”pinat”. Vidare talas om ”de som drabbas” och om ”utsatta”, det som förmedlas till läsaren är att deltagaren är passiv och nästintill slumpartat hamnat i situationen de befinner sig i. Samtidigt finns det statistik (Arbetsförmedlingen, 2013b:58) som visar att 87 procent av deltagarna är nöjda eller delvis nöjda med sin placering. Detta går stick i stäv med det som artiklarna vill förmedla. Att utmåla alla som stackars människor och gratisarbetare betyder att diskursen använder sig av en *kollektiv repertoar*, vilket innebär att gruppen beskrivs istället för enskilda (Bryman, 2011:478). Även beskrivningen av deltagarna som gamla, bristande språkkunskap och arbetshandikapp innebär en kollektiv repertoar som tillskrivs fas 3-gruppen.

Deltagarna beskrivs som en svag grupp av både motståndarna och förespråkarna av fas 3. De arbetslösa ger dock en annan bild av sig själva i artiklarna, de vill hjälpa till, de söker jobb, de vill arbeta och några kan tänka sig utbildning. Det finns en tro och en vilja till att hjälpa. Diskursernas mål är att främja den egna verkligheten. Diskurser skapar och reproducerar ojämlika maktförhållanden (Winther Jorgensen & Philips, 2000:69), Dessa tre varianter på diskurser som tagits upp i detta kapitel ger alla sin förklaring till varför arbetsmarknadspolitiken inte helt fungerar. Deltagarna och de arbetslösa menar att de inte riktigt får chansen och skapar genom utsagorna en bild av arbetsvilliga människor som vill och kan bidra till samhället. Det är varken den svåranställda eller utsatta människan de representerar. Som alla inblandade i debatten inser de att deras debattartikel kan påvisa en syn av fas 3 och arbetslösa för allmänheten. Vilket kan påverka den referensram som finns kring åtgärden och därmed ändra arbetsmarknadspolitiken (Bryman, 2011:474). Förespråkarna av fas 3 och Sveriges arbetsmarknadspolitik tycks som tidigare skrivits inte se den förda politiken som fel utan snarare är det individer som av en eller annan anledning, är allt för svåra att anställa som utgör problemet. Motståndarna fokuserar på att tillskriva den förda politiken en omänsklig bild och ett utnyttjande av människor. De menar även att deltagarna utnyttjas till förmån för företagen som får betalt för att ha en långtidsarbetslös anställd. Detta är ytterligare ett argument som används av ena sidan men av andra sidan förtigs. Att välja att ingenting säga kan ha olika anledningar men är trots allt en del av debatten (Bryman, 2011:476).

Som nämnts i kapitlet "Tidigare forskning" är socialarbetarens arbete viktigt i sökandet efter jobb för den arbetslöse. Socialarbetare påverkas mer eller mindre av stereotypa föreställningar, därmed spelar det stor roll vilken diskurs som är ledande. En socialarbetare som utgår ifrån att samhället har störst ansvar och ser den arbetslöse som ett offer arbetar på ett sätt medan den som ser sin klient som ansvarig kommer arbeta på ett annat sätt. Därav är det extra viktigt för alla inblandade såväl regering som opposition och fas 3-deltagare att påverka genom att ha starkast diskurs, vilket gör att deras syn får genomslag i formandet av verkligheten. Hedblom (2004:32–33) menar att en skillnad görs mellan "dom" och "oss", där makten blir central. Den dominerande gruppen påtvingar sin skapade verklighet på andra. Att de arbetslösa vill komma tillbaka och vara med "oss" är tydligt då de flertal gånger nämner att de önskar hjälpa till, söker jobb och vill bidra. Detta kan vara ett försök att värja sig mot det Palme och Stenberg (1998:3) menar vara delar av den allmänna synen på arbetslösa, vilken är

att de utnyttjar samhället och att människor utan jobb har det för bra, vilket inte anses vara ett incitament för att söka arbete.

5.2.3 Sammanfattning

Detta kapitel visar på att det i huvudsak finns tre beskrivningar av deltagarna. Förespråkarna av fas 3 skildrar deltagarna som problematiska att anställa på grund av främst tre orsaker långtidsarbetslöshet, arbetshandikapp och språkliga svårigheter. Därmed kan möjligtvis ansvaret för bristande resultat av dagens aktiva arbetsmarknadspolitiska frånskrivas regeringen. De som är kritiska mot åtgärden beskriver fas 3-deltagarna som svaga och utsatta. Detta beskylls regeringens förda politik för att ha skapat. Både förespråkarna och motståndarna beskriver fas 3-deltagarna som en svag grupp, där den ena beskyller samhället medan den andra fokuserar på individen. Arbetslösa och deltagare ger bilden av människor som vill, kan och försöker få arbete, men att de inte får möjligheten. Vilken diskurs socialarbetaren har störts tilltro till påverkar arbetet med klienten.

5.3 Förändring av fas 3

5.3.1 Inledning

Att viljan till att förändra fas 3 finns innebär att det finns utvecklingspotential i åtgärden. Dock visar detta kapitel även att många vill skrota åtgärden. Viktiga argument lyfts fram, för och emot förändring men även förslag till förändringar. Vilken form av argumentation som används analyseras också i detta kapitel.

5.3.2 Analys

Som tidigare visats är de flesta artikelförfattarna inte tillfreds med de resultat som åtgärden presterat. Därför introduceras också en del förslag till förändring. Det mest använda förslaget till omdaning är ”riktiga jobb”, främst framfört av socialdemokraterna. Denna idé innebär samtidigt att det som finns att tillgå för närvarande inte är riktiga jobb. Allmänheten får därmed reda på att alternativet till fas 3 är arbete. Ytterligare metoder som lanseras för att komma till rätta med fas 3 är att erbjuda utbildning till deltagarna.

Dagens ordning avskaffas och ersätts med riktiga jobb och riktiga löner, eller med utbildning där den arbetslöse får behålla ersättningen. (Aftonbladet, 2012-09-27).

Det är onekligen svårt att påstå att fas 3 är bättre än arbete och utbildning. Något som de flesta också håller med om men å andra sidan finns det likaså frågetecken kring socialdemokraternas lösning. Kritiken riktas nu mot att utbildning inte alltid hjälper.

De som ändå inte får jobb ska sättas i skolbänken (Expressen, 2012-09-27).

Orden ”ska” och ”sättas” innefattar ett visst mått av tvång tillsammans. Tvång används av många debattörer för att visa upp den antagonistiska sidans brister. Ordet har ingen positiv klang i sig och en ledande diskurs vinner mycket på att få den rivaliserande diskursen att framstå som tvingande och förtryckande.

Emellertid finns det artiklar som inte skrivits av politiker och ledarskribenter. Dessa personer har andra lösningar än den som förs av makthavare i form av riksdagsledamöter, ministrar och ledarskribenter. Nya lagar är ett argument som används för att komma tillrätta med fas 3. Hur dessa lagar och regler ska fungera presenteras inte nämnvärt.

”Jag hoppas att någon i befattningsposition tar sitt ansvar och stiftar lagar som inte kastar människor ur systemet och anser dem förbrukade vid 56 års ålder.” (Göteborgs-Posten, 2013-02-18).

Dock går det att skönja en viss önskan till reglering av arbetsmarknaden i texter likt den ovan. Någon form av lag ska reglera att människor inte hamnar utanför systemet. Den andra viljan till förändring som utmärker sig är återgången till beredskapsjobb vilket är en aktiv arbetsmarknadsåtgärd som från och till använts i Sverige (Olofsson & Wadensjö, 2005:25). Texterna formas och argumenteras för sin sak genom äldre diskurser på området (Winther Jorgensen & Phillips, 2011:75), exempelvis då med beredskapsjobb som en del artikelförfattare anser var en fungerande åtgärd.

Mitt förslag är att lägga ner[...] Jobb- och utvecklingsgarantin[...] och istället omdirigera dessa medel till samhällsnyttiga beredskapsarbeten som kvalificerar till a-kassa. (Göteborgs-Posten, 2012-01-23).

Detta kan tolkas som att fas 3 inte gör någon samhällsnytta till skillnad från den gamla åtgärden med beredskapsarbeten. Diskursen försöker därmed ge sken av att, för samhällets bästa borde fas 3 skrotas för att ersättas av en beprövad åtgärd.

Även om ett missnöje med fas 3 går att utläsa i denna kategori av artikelförfattare fokuseras det mer på den egna lösningen istället för pajkastningen från olika partier och ledarskribenter. Det borgar för att det är viktigare att presentera den egna lösningen istället för att kritisera andras politik. Här finns en skiljelinje mellan ”proffstyckarna” och vad några av intressdebattörerna skriver. Där proffstyckarna i sin diskurs möjligtvis inte litar tillräckligt

mycket på sin egen politik och därför måste använda minst lika mycket utrymme i diskursen för att kritisera motståndarens politik. Här ska dock medges att det finns artiklar skrivna av intressdebattörer som enbart fokuserar på att kritisera fas 3 eller socialdemokraternas alternativa arbetsmarknadspolitik, utan att ha en egen lösning på problemet arbetslöshet.

Det är bara att hoppas att allmänheten ser rakt igenom S och deras bluffpolitik som är baserade på att försöka gömma undan problemen (Sydsvenskan, 2012-09-27).

I stället för att försöka argumentera för en egen lösning vänds blickfånget mot motståndarnas påstådda brister. Artikelförfattaren använder sig här av en teknik som inte är vanlig i denna debatt. Nämligen att vädja till allmänheten.

5.3.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis finns det flera förslag till förändring eller avskaffanden av fas 3. Flera intressdebattörer föreslår en återgång till aktiv arbetsmarknadspolitik med arbeten som påstås gynna samhället, några vill även se en ökad reglering på arbetsmarknaden. Även de proffstyckare som är negativa till åtgärden förklarar hur de vill förändra. Där fokuseras på riktiga jobb och utbildning och med det menar de samtidigt att fas 3 inte är riktiga jobb. Förespråkarna lägger stor vikt vid att kritisera föreslagna förändringar vilket också ter sig naturligt då de anser att åtgärden är fungerande.

5.4 Arbetsmarknadspolitik

5.4.1 Inledning

Ett tema som tagit stor plats i många av debattartiklarna är arbetsmarknaden i stort. Det har visat sig att många artiklar har fas 3 som utgångspunkt alternativt som del i debatten om arbetsmarknadspolitiken. Detta avsnitt belyser och reflekterar över hur antagonistens politik kritiserats men även försöken till att få den egna diskursen att framstå som objektiv.

5.4.2 Analys

Utöver fas 3 lyfts även andra åtgärder fram för att förstärka den egna diskursens trovärdighet och därmed få ett övertag i den diskursiva kampen.

Många debattörer väljer att titta bakåt i historien och målar upp en fungerande arbetsmarknadspolitik som påstås fortsatt borde eftersträvas.

De viskar att det i själva verket inte är vårt fel att vi är arbetslösa. Rösterna viskar om hundratusentals försvunna arbeten inom offentlig sektor, om hur människor tvingats gå från sina jobb när de privatiserats. (Aftonbladet, 2012-09-05).

Citatet beskriver hur utsatta och hjälplösa människor som en gång hade jobb nu blivit bestulen på arbetet. Med detta sagt, kritiserar också dagens politik som enligt texten är den som gjort hundratusentals människor arbetslösa. Vidare använder många meningsmotståndare till regeringen argumentation som går ut på att förringa och förkasta regeringens alla åtgärder som syftar till att skapa jobb. Regeringen tillskrivs en syn på arbetslösa som är känslolös och den förda politiken beskrivs som kontraproduktiv.

I själva verket har regeringen effektivt bakbundit arbetsförmedlingens insatser med detaljreglering och samtidigt skapat incitament för arbetsgivarna att välja fas 3 i stället för mer effektiva åtgärder. (Göteborgs-Posten, 2012-04-20).

Jag tycker att den här linjen bör bytas ut mot politiska lösningar där samhället står för trygghet, gemenskap och stöd. Inte som nu, då det använder sina befogenheter för att skrämja människor in i arbeten med lägre lön eller i värsta fall arbeten utan någon lön alls. (Göteborgs-Posten, 2012-11-14).

Genom att beskriva ”motståndaren” på detta sätt och därefter visa upp en lösning som många kan acceptera stärks den egna diskursen. De som försvarar den förda politiken använder sig av liknande teknik och menar på att det inte finns något seriöst alternativ i dagsläget.

”Socialdemokraterna vill ersätta Fas 3 i arbetslöshetsförsäkringen med ”riktiga” jobb och reguljär utbildning. Det är ett verklighetsfrämmande förslag[...] Socialdemokraterna tror att åtminstone hälften får jobb om staten höjer lönesubventionen till 100 procent under ett år[...] Tja, det blir väl till att starta om Fas 3, fast under annat namn.” (Göteborgs-Posten, 2012-09-28).

I stället för att beskriva socialdemokraterna som känslökalla, förklaras deras politik som oseriös. Varför socialdemokraterna förklaras som oseriösa och regeringen som känslökall kan ha många olika orsaker, en kan vara att de tror sig kunna attrahera specifika grupper i samhället genom denna argumentation. I ovanstående citat från båda sidor kan man utläsa ett försök till att låta objektiv. Framstår diskursen som objektiv ökar auktoriteten (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:88). Det hade varit skillnad att skriva ”det låter som ett verklighetsfrämmande förslag” istället för ”Det är ett verklighetsfrämmande förslag”, På samma sätt använder sig det första citatet av en faktamässig och objektiv retorik ”I själva verket har regeringen...”, skulle kunna bytas ut mot ”I själva verket verkar regeringen...”.

Läsaren förmedlas en faktamässig bild av texten och trovärdigheten ökar därmed. Detta är en teknik som används i båda sidor av debatten och alltså inte är typisk för någon part.

5.4.3 Sammanfattning

Diskursen kring arbetsmarknadspolitiken har visat sig i detta kapitel handla om att tillskriva antagonisterna en dålig politik. Fas 3-motståndarna utmålar regeringen som känslokall och med en politik som motverkar möjligheten till att få fler i arbete. Förespråkarna för åtgärden väljer att kritisera oppositionen och i synnerhet socialdemokratien för att vara oseriös. Vidare försöker båda sidor framstå som objektiva. Detta kan medföra en ökad trovärdighet för den egna diskursen.

5.5 Arbetslösa och arbetslöshet

5.5.1 Inledning

Arbetslöshet och arbetslösa är ett tema som ges stort utrymme i de studerade artiklarna. I detta kapitel visas hur statistik används för att gynna den egna diskursen samtidigt som debattörerna även pekar på antagonistens misslyckande. Därefter tas i texten upp om det råder konsensus på något område inom debatten. För att slutligen flytta över fokus på arbetslösa, hur de beskrivs och vad det kan leda till.

5.5.2 Analys

Ett mönster som går att utskilja är statistik. Genom att använda sig av siffror som gynnar den egna diskursen vill debattörerna vinna den diskursiva kampen och utveckla det sociala handlandet i sin egen riktning. Båda sidor använder sig av siffror och summor som för allmänheten kan vara svårt att sätta i perspektiv, men som samtidigt ger sken av stora satsningar alternativt stora felaktigheter i den andra sidans politik.

[...]19,7 miljarderna i höjd skatt på arbete används endast 6,8 miljarder kronor för att lindra konsekvenserna av arbetslöshet. 4,8 miljarder satsar på ungdomar. (Göteborgs-Posten 2012-10-04).

För att förhindra och bryta långtidsarbetslösheten satsar regeringen drygt 2 miljarder i budgeten med bland annat fler praktikplatser, permanent förstärkning av det särskilda anställningsstödet och fortsatta möjligheter att delta i programinsatser inom sysselsättningsfasen. (Aftonbladet, 2012-12-10).

Långtidsarbetslösheten bara ökar och ökar. Antalet personer som har varit arbetslösa i mer än två år har ökat dramatiskt och är nu 70 000[...] (Svenska Dagbladet, 2012-08-14).

Ovan tre exempel på artiklar med siffror och statistik, olika åsikter men ändå samma typ av argumentation. En form av kvantifieringsretorik där siffermässiga förklaringar stödjer egna argument och tydligt förkastar andras (Bryman, 2011:479). Höga siffror presenteras för att visa på den egna förmågan att skapa jobb alternativt den bristande förmågan från den andra parten att skapa arbetstillfällen. Vidare framstår många av texterna som fakta istället för åsikter. Genom att använda sig av statistik får texten en mer faktamässig framtoning. En text som ser ut att bygga på fakta höjer auktoriteten på diskursen (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:88). Att använda siffror på ett sätt som gynnar den egna agendan är viktigt för att stärka den egna diskursen (Bryman, 2011:482). Att socialdemokraterna skriver 70 000 långtidsarbetslösa över två år istället för cirka 0.7 procent av Sveriges befolkning (egen uträkning), kan bero på att procentsatsen uppfattas som lägre. Precis som 2 miljarder kronor som satsas av regeringen låter mycket men i relation till den årliga statsbudgeten kanske det inte anses vara lika stor satsning trots allt. Användandet av siffror och statistik sker således av båda politiska sidorna för att påvisa den egna styrkan och den andres svaghet.

Konsensus tycks råda, långtidsarbetslösheten ska avskaffas enligt debattörerna. Det råder med andra ord hegemoni kring denna uppfattning. Därmed skapar diskurserna tillsammans en objektiv föreställning kring denna fråga. En uppfattning likt denna uppstår enligt Winther Jorgensen och Phillips (2000:44) inte ur tomma intet utan genom hegemoniska interventioner. Vilka pressat undan alternativa åsikter och fått rådande diskurs att framstå som naturliga. Interventionen anses framgångsrik när ett konfliktområde och dess antagonism har upphört (Idib:55). Men även om alla påstår att de vill upphäva långtidsarbetslösheten anser en del att meningssmotståndarnas intentioner inte är därefter.

Delar av motståndet till fas 3 menar att regeringen bland annat genom fas 3, inte alls vill motverka arbetslöshet.

Den permanenta massarbetslösheten utgör själva grunden i systemet. (Göteborgs-Posten, 2012-01-23).

Det skulle med detta sagt vara en plan i att ha många arbetslösa. Debattörer ifrågasätter om regeringen verkligen vill motverka arbetslösheten. Vägen till ökad sysselsättningsgrad ser olika ut och de lösningar som presenteras eller pådyvlas av motståndarna utgår från olika idéer. Det beskrivs hur kontrollen av arbetslösa ökar och ersättningarna minskar, samtidigt får de som arbetar ta del av skattesänkningar på arbetslösas och sjukas bekostnad. Svartmålandet och pajkastandet av varandras politik tycks vara en viktig del i debatten. Diskurserna konstruerar en verklighet sann för den som framför budskapet (Winther Jorgensen & Phillips,

2000:104) och därigenom vill artikelförfattarna vända den allmänna opinionen mot motståndarnas alternativ.

Som nämnts tidigare ger förespråkarna av regeringens arbetsmarknadspolitik bilden av arbetslösa som arbetshandikappade och långt ifrån arbetsmarknaden genom att använda sig av den kollektiva repertoaren (Bryman, 2011:478). Det är alltså problematiskt att få dessa personer i arbete. Vidare vill man visa på orimligheten i motståndarnas förslag och då särskilt socialdemokraternas föreslagna åtgärder. Med detta menar de att även om annan politik förs kommer inte mer folk i arbete, det satsas bara än mer resurser på en grupp som ändå kommer att få problem på arbetsmarknaden

Vad gäller arbetslösa talas det återigen om skillnaden mellan majoriteten som arbetar och ”de” som inget jobb har. Om hur ett hårdare klimat och starkare motsättningar får konsekvenser för medborgarna.

Den skamstämpel som nog alltid har funnits på den som inte ”arbetar” har de senaste åren utvecklats till ett brännmärke (Aftonbladet, 2013-02-15).

Debattören erkänner att det tidigare varit skambelagt att vara arbetslös men samtidigt blir innebörden av citatet ovan att de som idag bär ansvaret medverkat till att denna skam ökat till att bli ett brännmärke. Ånyo fokuseras på föreställningen av motståndaren som känslökall.

5.5.3 Sammanfattning

Detta kapitel har handlat om arbetslöshet och arbetslösa. När arbetslösheten berörs i de studerade artiklarna, handlar många om statistik. Kapitlet visar hur olika debattörer använder siffror och statistik för att vinna fördel i debatten. Det enda fall av hegemoni i debatten presenteras där alla som uttalar sig är för att motverka långtidsarbetslöshet. Samtidigt finns det olika lösningar för att motverka problemet.

Vad gäller arbetslösa som grupp utmålas de på liknande sätt som fas 3-deltagarna. De ses som svåranslagna av fas 3-förespråkarna och av motståndarna som offer för dagens politik.

5.6 Vem säger vad, hur och varför?

5.6.1 Inledning

Artikelförfattarna utgörs av en stor variation av organisationer och individer. Politiker, fackförbund, professorer, arbetslösa och intressdebattörer har alla givit sitt bidrag till att skapa en debatt och utveckla en diskurs och därmed påverkat samhället. Denna del av analysen avhandlar just hur de olika grupperna debatterar samt varför.

5.6.2 Analys

Debattörerna som inte ingår i grupperna av politiker, ledarskribenter eller fackförbund utgör lite mer än hälften. 20 artiklar är skrivna av dem. 18 artiklar är klart negativa mot Fas 3, en är negativ mot socialdemokraterna och en önskar utveckla fas 3. Vanligt förekommande är att metaforer och historier från verkligheten används. Metaforens roll är att skapa en ny struktur och ge en ny uppfattning genom att dölja eller framhäva synvinklar (Winther Jorgensen & Phillips, 2000:164).

Nu verkar det dessvärre som att den smala vägen inte är tillräckligt bred för både de kriminella och Fas 3:arna. (Dagens Nyheter, 2013-03-27).

FAS 3 och de långtidsarbetslösa tycks ha blivit en ekonomisk mjölkko för oseriösa arbetsgivare och föreningar. (Göteborgs-Posten, 2012-01-23).

Dagens fas 3 kan i vissa fall jämföras med patienterna på mentalsjukhusen. I dag kan fas-treorna få måla om stolar till en annan färg så fort de torkat och till vilken nytta. (Dagens Nyheter, 2013-04-02).

Att vara deltagare i fas 3 kopplas samman med förlegad mentalsjukvård och kriminella. En bild framhålls genom exemplet med målandet av stolarna medan andra förtigs eller döljs. Metaforen ”ekonomisk mjölkko” fångar upp en föreställning om att skattepengar hamnar hos oseriösa företag istället för att hjälpa samhället.

Bland politiker, fackliga företrädare och ledarskribenter syns ett annat mönster. Det tycks gälla att förkasta den andres politik och presentera de egna satsningarna enkelt och gärna faktamässigt. Förespråkarna av fas 3 kritiserar hårt det största oppositionspartiet socialdemokraterna och dess alternativa arbetsmarknadspolitik. Utöver skapandet av en oansvarig opposition, argumenteras det också för att den trots dyra satsningar inte kommer åstadkomma någon förändring till det bättre utan snarare en kostsam försämring.

Sverige har alltså en betydande säkerhetsmarginal för sämre tider. Anders Borg kan ta kritiken med ro[...] När Magdalena Andersson presenterade Socialdemokraternas budgetmotion utlovade hon ”många nya jobb”. Det som utmärker budgeten är emellertid höjda skatter på företag med sammanlagt 27,2 miljarder kronor (Göteborgs-Posten, 2012-10-04).

Socialdemokratin och deras bundsförvanter har som opposition inte bara valt att kritisera fas 3 som en del intressedebattörer gjort. Då de vill vinna diskursen över deras antagonister och därmed styra över den rådande synen på fas 3, fokuserar de på en tydlig och saklig ”lösning” på hur fas 3 ska kunna avskaffas. Det kan ses som relativt logiskt att oppositionen presentera sin egen variant och inte som en del av intressedebattörerna enbart kritisera regeringen. Då oppositionen är ute efter regeringsmakten.

Fas 3 har vuxit lavinartat under de senaste åren och kostnaden är cirka 135 miljoner kronor per månad bara i ersättning till anordnarna[...] Vi föreslår tusentals nya, riktiga jobb med avtalsenlig lön i kommuner och landsting, med ett förstärkt särskilt anställningsstöd på 100 procent. (Göteborgs Tidning, 2012-12-11).

Statistik och siffror används inte i lika stor grad av intressedebattörerna jämfört med de andra. När det väl används är det ofta en annan sorts statistik. Fokus är på den arbetslöse och fas 3-deltagarens möjlighet till att ekonomiskt klara sig på den betalning som erhålls.

De deltagare som i FAS 1 och 2 erhållit det lägsta stödet på 223 kronor per dag som utbetalas till dem som inte har rätt till arbetslöshetsersättning, går miste om detta söd när de går in i FAS 3 och tvingas helt förlita sig till kommunalt försörjningsstöd (Göteborgs-Posten, 2012-01-23).

Författarna vill att läsaren ska se personen som behöver kommunalt försörjningsstöd. Genom en beskrivning likt citatet kan resurserna som finns att tillgå klarläggas och fokuseras på den enskilde, vilket Bryman (2011:479) menar är ett försök till att skapa fakta. Individnivån får stå i centrum. Politikerna och ledarskribenterna brukar en annan teknik när de använder sig av statistik. De fokuserar mer på makronivå, när de beskriver resurserna.

FAS 3 har i dag vuxit och blivit Sveriges största arbetsplats – större än Volvo och ABB – över 30 000 ingår idag i Fas 3-systemet (City Malmö, 2012-10-10).

Vidare satsar regeringen på drygt 50 000 fler utbildningsplatser fram till och med 2016. (Aftonbladet, 2012-12-10).

I användandet av statistisk och siffror får också intressedebattörernas debattartiklar ett större faktamässigt innehåll. Precis som Winther Jorgensen och Phillips (2000:88) skriver. Dock med den skillnaden att politikerna försöker presentera faktamässiga lösningar på makronivå och inte endast på mikronivå.

5.6.3 Sammanfattning

Detta kapitel visar hur intressedebattörer ofta använder sig av metaforer för att framhäva sin synvinkel. Gruppen bestående av politiker, ledarskribenter och fackrepresentanter väljer mer ofta att förkasta antagonists politik och presentera sin egen genom statistik istället för användandet av metaforer. När väl intressedebattörerna använder sig av statistik är det på mikronivå till skillnad från de andra som presenterar statistik på makronivå.

6 Sammanfattning och avslutande diskussion

6.1 Sammanfattning

Uppsatsens syfte har varit att beskriva och analysera de uppfattningar och antaganden kring arbetslöshet som kan urskiljas i storstadsmediernas debatt om fas 3.

Min första frågeställning har jag besvarat genom att visa på tre olika beskrivningar av fas 3-deltagaren. En där hen framställs som problematisk att anställa. De egenskaper som tillskrivs deltagaren är hög ålder, språksvårigheter och arbetshandikapp. En annan synvinkel ser fas 3-deltagaren som ett offer av dagens arbetsmarknadspolitik. En utsatt person som tvingats in i en åtgärd. De arbetslösa och fas 3-deltagarna, visar i sina debattartiklar upp egenskaper av en människa som vill hjälpa till och som kan hjälpa till om möjlighet ges.

Den andra frågeställningen besvaras främst i kapitlet ”arbetslösa och arbetslöshet”, som visar att det är vanligt att beskriva arbetslöshet med hjälp av statistik. Där intressedebattörer mer har fokus på mikronivå medan övriga fokuserar på makronivå. Långtidsarbetslöshet är något alla vill avskaffa. Två politiska inriktningar framkommer i debatten där den ena fokuserar på individens ansvar medan den andra menar att samhället har ett ansvar för arbetslösa som nu sviks. Vad gäller arbetslösa går det att koppla den syn det finns på fas 3-deltagare även på arbetslösa som grupp.

Den sista frågeställningen har visat sig i huvudsak ha två svar. Majoriteten av artiklarna ser fas 3 som ett misslyckande och som en del i regeringens arbetsmarknadspolitik vilken inte presterat de resultat debattörerna önskat. Vidare kritiserar tvånget och den överlag dåliga behandlingen av deltagare i fas 3. Förespråkarna menar att fas 3 är en fungerande åtgärd som trots allt ger ett godkänt resultat med tanke på det klientel som deltar.

6.2 Avslutande diskussion

Min första tanke när jag valde att följa storstadsmedias fas 3-debatt var att i princip all den median är borgerlig. Endast aftonbladet menar sig tillhöra den vänstra sidan på en politisk höger vänster skala. Jag antog att detta skulle innebära att det fanns fler förespråkare av fas 3 bland debattartiklarna och ledarsidorna. Till min förvåning framkom det att majoriteten är emot fas 3. Detta kan ha många orsaker, men det går inte att blunda för att en av anledningarna är den extremt höga arbetslösheten idag. Vilket borde innebära kritik av regering och dess arbetsmarknadsåtgärder oavsett vilka som sitter i regering. Att i princip endast borgerliga ledarskribenter och politiker försvarar åtgärden borde vara ett orosmoln för regeringen. Samtidigt kan det vara på det viset att de som vill ha en annan politik har ett större behov av att göra sin röst hörd i debatten för att kunna visa allmänheten förändringsmöjligheter.

Jag förundras över de usla resultat dagens arbetsmarknadspolitik presterar. För mig är en hög och helst full sysselsättningsgrad grunden i ett välmående samhälle. Jag utläser detta bland annat i artiklar skrivna av arbetslösa och fas 3-deltagare. De vill bidra, de vill göra något värdefullt och ha en vardag som liknar den del av befolkningen som har anställning. Vidare skapar fler människor i arbete mer skatteintäkter till staten vilket medför att chanserna till ett mer fungerande samhälle ökar.

Det jag gång på gång återkommer till i analysen är två synsätt. Antingen lägger diskurserna fokus på att samhället har ett ansvar att skapa arbete eller så argumenterar debattörerna för att det är individens fel om denne är arbetslös. Som tidigare nämnts menar Hedblom(2004:17) att den rådande politiken nu anser det vara ett individproblem snarare än ett samhällsproblem. När vi idag har en arbetslöshet på 8,5 procent (Statistiska Centralbyrån, 2013) undrar jag hur någon kan utgå från att det är ett individproblem. 8,5 procent av befolkningen skulle alltså bära ansvaret för att de saknar arbete. Ser man till historien fanns även då äldre, arbetshandikappade och människor med språksvårigheter, skillnaden var bara att de hade arbete i motsats till idag. Kanske kan det vara därför många av debattörerna söker bakåt i tiden för att hitta dagens lösning. Även jag ser till historien när jag funderar över hur vi ska närma oss full sysselsättningsgrad. Dock inte till 1800-talet(Olofsson & Wadensjö, 2005:33) som dagens arbetsmarknadspolitik tar idéer från enligt mig, där ersättningsnivåerna ska vara så ringa att det skapar ett incitament för arbete. Varför inte låta arbetslösa som vill arbeta få det inom den offentliga sektorn? Det finns mängder av uppgifter som inte hinns med inom

exempelvis vård och omsorg. Eller varför inte hjälpa polisen i sökandet efter saknade människor? Listan kan göras lång på arbetsuppgifter som skulle öka välfärden för oss alla. Jag talar om beredskapsarbeten som skulle kunna fungera under tiden personen söker annan anställning. Tendensen idag är enligt mig att arbetsgivarna kräver högre och högre utbildning av arbetssökande. ”Det är en annan värld nu med globalisering” och så vidare hör jag röster säga. Det hjälper väl inte att bara konstatera det? Eller att starta ett fas 3 och vara nöjd om 15 procent får arbete. Varför utvecklas inte en modell likt den som Rehn-Meidner gjorde, fast med inriktning på kompetenshöjande och utbildning? För att möta arbetsmarknadens nya utmaningar.

Precis som Hedblom(2004:32) menar jag att brukarens framgång påverkas av socialarbetarens arbete. Att följa den allmänna bilden och den stereotypa diskursen leder inte till ett professionellt arbete. Vare sig den visar på främst samhällets brister eller främst individens brister kommer detta inverka på slutresultatet. Att istället använda sig av en professionell diskurs anser jag som blivande socialarbetare är enormt viktigt för brukaren. Detta innebär att man istället för att arbeta utefter maktens skapade bild, följer forskning och arbetar utifrån den.

Litteraturlista:

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Arbetsförmedlingen (2007) ”Definitioner inom AMV:s statistik” (elektronisk), *Arbetsförmedlingens officiella hemsida*
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5673ff2e11fd0ca559b8000351905/uin07_1a.pdf> (Nedladdat 2013-05-16)

Arbetsförmedlingen (2013a) ”Faktablad arbetssökande februari 2013”(elektronisk), *Arbetsförmedlingens officiella hemsida*
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.4b7cba481279b57bec180002296/job_fas3as.pdf> (Nedladdat 2013-03-20)

Arbetsförmedlingen (2013b) ”Arbetsförmedlingens Återrapportering 2012. Insatser för att bryta långvarig arbetslöshet” (elektronisk), *Arbetsförmedlingens officiella hemsida*
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.3485b9a713b6ad32ce1841f/%C3%85terrapport_1_-_Insatser_f%C3%B6r_att_bryta_l%C3%A5ngvarig_arbetsl%C3%B6shet_1_01.pdf>
(Nedladdat 2013-05-17).

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber

Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Eliasson-Lappalainen, Rosmari (1995). *Forskningsetik och perspektivval*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Giertz, Anders (2004). *Making the poor work: social assistance and activation programs in Sweden*. Diss. Lund : Univ., 2004

Hedblom, Agneta (2004). ”Aktiveringspolitikens Janusansikte - en studie av differentiering, inklusion och marginalisering”(elektronisk), *School of Social Work*.

<<http://lup.lub.lu.se/record/21605/file/1693288.pdf>> (Nedladdat 2013-04-27)

Jönsson, Leif Roland (2003). *Arbetslöshet, ekonomi och skam: om att vara arbetslös i dagens Sverige*. Diss. (sammanfattning) Lund : Univ., 2003

Nordlund, M. (2011) “Who are the lucky ones? Heterogeneity in active labour market policy outcomes” (elektronisk), *International Journal of Social Welfare*, 20, 144-155.

<<http://web.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4b03c3ce-8560-4729-9574-2d198fb84d2c%40sessionmgr11&vid=12&hid=12>>(Nedladdat 2013-05-02)

Olofsson, Jonas & Wadensjö, Eskil (2005). *Arbetslöshet*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

Olofsson, Jonas & Wadensjö, Eskil (2009). *Arbetsmarknadspolitik: förändrade förutsättningar och nya aktörer*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

Palme, Joakim & Stenberg, Sten-Åke (red.) (1998). *Arbetslöshet och välfärd*. Stockholm: Välfärdsprojektet

Riksdagen(2011). ”Betänkande 2010/11:AU11 Fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin”(elektronisk), *riksdagens officiella hemsida*

<<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utskottens-dokument/Betankanden/Arenden/201011/AU11/>> (Nedladdat 2013-05-02).

Selmanovic, Alica (2011) ”Den nya tidens AK-arbeten? En granskning av FAS 3” (elektronisk), *LO:s officiella hemsida*

<[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/0/622CDEBC9E251AA7C125798A00334B95/\\$file/Fas3_Rapport.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/0/622CDEBC9E251AA7C125798A00334B95/$file/Fas3_Rapport.pdf)>(Nedladdat 2013-05-17).

Statistiska centralbyrån (2013). ”Arbetskraftundersökning”(elektronisk), *Statistiska centralbyråns officiella hemsida* <http://www.scb.se/Pages/PressRelease_352576.aspx> (nedladdad 2013-04-24).

Sydsvenskan (2013). ”ARBETSMARKNAD Fas 3 lever farligt om S vinner valet 2014” (elektronisk), <<http://ret->

web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05085920130425DEAE57481D91DB703A2F5DCCF97A6A3E&serviceId=2>

(nedladdad 2013-04-25).

Vetenskapsrådet (2009). "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning" (elektronisk), *Vetenskapsrådets officiella hemsida*

<<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (nedladdad 2013-04-24).

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*.

Lund: Studentlitteratur

Empiri

Artiklarna hämtades från databasen retriver research 2013-04-26

Aftonbladet 2012-01-29, *Fas 3 – ett annat ord för tvångsarbete*

Aftonbladet 2012-02-08, *Fler måste våga byta jobb mitt i yrkeslivet*

Aftonbladet 2012-04-24, *Fas 3-gruppen behandlas uselt*

Aftonbladet 2012-09-05, *Käre Statsminister, är jag på väg att bli galen?*

Aftonbladet 2012-09-27, *Det är dags att lägga ner fas 3*

Aftonbladet 2012-11-16, *Låt oss sjuka få arbeta i vården*

Aftonbladet 2012-12-10, *Alliansen storsatsar på politik mot arbetslösheten*

Aftonbladet 2013-01-14, *Fas 3 är en skamfläck*

Aftonbladet 2013-02-15, *Arbetslöshet har blivit som ett brännmärke*

City Malmö 2012-10-10, *Låt FAS 3 bli riktiga jobb*

Dagens Nyheter 2012-02-10, *Arbetslösa utnyttjas som gratisarbetare*

Dagens Nyheter 2012-10-04, *Slopa rotavdraget och bygg nya hyresrätter för pengarna*

Dagens Nyheter 2012-10-07, *Låt deltagarna i fas 3 arbeta inom vårdsektorn*

Dagens Nyheter 2013-03-27, *Ska arbete vara straff eller belöning?*

Dagens Nyheter 2013-04-02, *Fas 3 som 50-talets mentalsjukhus*

Expressen 2012-05-01, *Klassföraktets lömska uttryck*

Expressen 2012-09-27, *Svårare än sim salabim*

Expressen 2012-12-31, *Ny arbetslinje skapar inga jobb*

Göteborgs-Posten 2012-01-23, *Förnedrande vara med i Fas 3*

Göteborgs-Posten 2012-03-23, *Rea på arbetskraft ger inte fler jobb*

Göteborgs-Posten 2012-04-20, *Regeringen bakbinder arbetsförmedlingen*

Göteborgs-Posten 2012-09-28, *Svårt stoppa Fas 3*

Göteborgs-Posten 2012-10-04, *Höjd jobbskatt skapar inte jobb*

Göteborgs-Posten 2012-11-14, *Jag är inte lat – jag har sökt minst 100 jobb*

Göteborgs-Posten 2013-02-18, *56 år och uträknad*

Göteborgs-Posten 2013-02-20, *Gör gärna Fas 3 bättre*

Göteborgs Tidning 2012-12-11, *Hög tid att slopa misslyckade Fas 3*

Kvällsposten 2012-03-21, *Moderaterna har fått soppatorsk*

Kvällsposten 2012-07-16, *Reinfeldt gillar andra bidrag*

Metro 2012-05-28, *Kämpa för fas 3-anställda*

Sydsvenskan 2012-09-27, *Det handlar om mer än fas 3*

Sydsvenskan 2012-09-27, *S vill avskaffa fas 3*

Sydsvenskan 2013-01-11, *Fasa ut regeringen – och fas 3*

Sydsvenskan 2013-02-03, *Ta konsekvenserna och avgå, ministern*

Sydsvenskan 2013-02-25, *Stoppa förnedringen av de arbetslösa*

Svenska Dagbladet 2012-08-14, *Fas 3 är nu Sveriges största ”arbetsgivare”*

Svenska Dagbladet 2012-09-27, *Riktiga jobb var ordet, Ylva Johansson!*